

גזל עכו"ם

ב"ק קיג.: תניא: אמר ר' שמעון, דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין לגזל כנעני שהוא אסור? ת"ל (ויקרא כ"ה) אחרי נמכר גאולה תהיה לו, שלא ימשכנו ויצא, יכול יגלום עליו? ת"ל וחי שב עם קונוהו, ידקדק עם קונוהו.

רמב"ם (הל' גניבה פ"א ה"א) כל הגונב ממון משהו פרוטה ומעלה עובר על לא תעשה שני לא תגנבו, ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין שהגנב חייבה אותו תורה לשלם, ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון גוי עובד עבודה זרה ואחד הגונב את הגדול או את הקטן.

ש"ך (חוי"מ סי' שמח סק"ב, וסי' שנט סק"ב) משמע מכאן דאסור דאורייתא, וכ"כ מהרש"ל פ' הגוזל דס"ל להרמב"ם וטור וסמ"ג שכתבו בל' הזה דאסור מדאורייתא, ע"ש. וקשה מכאן על מ"ש הרב בהג"ה בא"ע ריש סי' כ"ח קדש' בגזל או בגניבת עכו"ם הוי מקודשת דהא אינה צריכה להחזיר רק משו' קידוש השם עכ"ל. ולענין דינא הכריע מהרש"ל שם כפירש"י בסנהדרין דאינו אלא מדרבנן ע"ש.

ב"ק שם אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא: גזל כנעני אסור, אבידתו מותרת; גזילו אסור, דאמר רב הונא: מנין לגזל הכנעני שהוא אסור? שנאמר (דברים ו') ואכלת את כל העמים אשר ה' אלקיך נותן לך, בזמן שהן מסורים בידך, ולא בזמן שאינם מסורין בידך; אבידתו מותרת, דאמר רב חמא בר גור"י אמר רב: מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת? שנאמר (דברים כ"ב) לכל אבדת אחיך, לאחיך אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לכנעני. ואימא: הני מילי היכא דלא אתי לידיה, דלא מחייב לאהדורי בתרה, אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה! אמר רבינא ומצאתה, דאתאי לידיה משמע. תניא, ר' פנחס בן יאיר אומר: במקום שיש חילול השם, אפי' אבידתו אסור.

רמב"ם (הל' גזילה ואבידה פי"א ה"ג) אבידת הגוי מותרת שני אבידת אחיך, והמחזירה הרי זה עובר עבירה מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם, ואם החזירה לקדש את השם כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה משובה, ובמקום שיש חלול השם אבידתו אסורה וחייב להחזירה, ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים ככלי ישראל מפני דרכי שלום.

ב"ק שם אמר רבא כאן בגזילו, וכאן בהפקעת הלוואתו. ופי' רש"י (מובא בכס"מ שם) - הפקעת הלוואתו שאין גזל ממש שרי כי ליכא חילול השם כגון היכא דטוען ליה ליורש נתתו לאביך ומת דלא ידע העכו"ם בהדאי דקא משקר.

ב"ק שם אמר שמואל: טעותו מותרת; כי הא דשמואל זבן מכותי לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי, ואבלע ליה חד זוזא. רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה, ואבלע ליה חד זוזא, אמר ליה: חזי דעלך קא סמיכנא.

רמב"ם (הל' גזילה ואבידה פי"א ה"ד-ה) טעות הגוי כאבידתו ומותרת, והוא שטעה מעצמו, אבל להטעותו אסור. כיצד, כגון שעשה הגוי חשבון וטעה, וצריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ואיני יודע אלא מה שאתה אומר אני נותן לך כגון זה מותר אבל אם לא אמר לו כן אסור שמא יתכוין הגוי לבדקו ונמצא שם שמים מתחלל.

גזל עכו"ם

ב"ק (לח.) א"ר אבהו, אמר קרא (חבקוק ג') עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח, כיון שלא קיימו, עמד והתיר ממונן לישראל. רבי יוחנן אמר, מהכא (דברים ל"ג) הופיע מהר פארן, מפארן הופיע ממונם לישראל [רש"י הופיע - גילה ממונן והתירו]. תניא נמי הכי: שור של ישראל שנגח שור של כנעני - פטור; שור של כנעני שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם, שנאמר: עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, ואומר: הופיע מהר פארן.

שו"ע (חו"מ סי' שמח ס"ב) כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם, אחד הגונב ממונן ישראל או הגונב ממונן של גוים, ואחד הגונב מגדול או מקטן. הגה: טעות עובד כוכבים, כגון להטעותו בחשבון או להפקיע הלואתו, מותר, ובלבד שלא יודע לו, דליכא חילול השם (טור ס"ג). [ו] (ג) ויש אומרים דאסור להטעותו, אלא אם טעה מעצמו, שרי. (מרדכי פרק הגוזל בתרא).

סמ"ע [ו] וי"א דאסור להטעותו וכו' - ולמדו זה מדאסרו אפילו גניבת דעת עכו"ם.

ש"ך (ג) וי"א דאסור להטעותו וכו' - עי' ביש"ש פ"י דב"ק סי' ד' (הג"ה שפסק שם סי"א וכו' שם דמ"מ יאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך וגם הפקע' הלוא' אינו מותר אלא כשחייב לשלם לו דרך מכס או דרך חוב אבל מה שהוא דרך מקח אסור עכ"ל וע"ש):

ים של שלמה (ב"ק שם) דלא שרי טעות הגוי אלא בטעה בעצמו, ואף דהפקעת הלואתו שרי היינו מה שאתה חייב לשלם לו, או דרך מכס או דרך חוב, אבל מה שהוא בעת המקח דומה לגוזל, כאילו אתה לוקח את שלו בעל כרחו ואתה גוזל זהב משלו ... ואפילו לפי רש"י שפי' שהישראל הטעה הגוי בחשבון, היינו משום דסבירא לן הפקעת הלואתו שרי, ורש"י מדמה זה להפקעת הלואתו מאחר שקנה ישראל המזרק במשיכה נעשה עליו הד' זוז כחוב והלואה ומשום הכי שרי, כך היא סברת רש"י. אבל היכא שמטעה את הגוי בחשבון שאינה הפקעת הלואה, כגון שאתה קונה ממנו כלים ואתה מטעהו שמוסיף לך במנין, או שאתה מטעהו שמוסיף לך דמים כגון שהוא קנה ממך או חייב לך, אזי רש"י מודה שהוא אסור דהוי גזל הגוי ממש ואסור.

באר הגולה (שו"ע חו"מ סי' שמח) ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם – ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה, ורבים אשר קדשו ד' והחזירו טעיות העכו"ם בדבר חשוב – גדלו והעשירו והצליחו והניחו יתרם לעולליהם.